

is lélekben erősekké, dolgozni, küzdeni és imádkozni tudó és akaró egyházalaptónk Dávid Ferenc lánglelkét önmagunkban hordozó igazi jézusánitványokká.

Kedves ifjú leikézsztestvéreim! Legyetek továbbra is gyülekezetetek prófétai lelkületű pásztora. Legyen minden ténykedésetek lelki magvetés a gondviselő Isten dicsőségére, országunk, népünk és gyülekezeteink minden tagjának szüntelen lelki épülésére. De tudnotok kell, hogy a kettős jézusi parancs és az ahhoz kapcsolódó többi valláserkölcsei követelmények értelmében Isten szeretetének a felebarát szeretetét is feltétlenül magában kell foglalnia. A kettő egymástól el nem választható. A hívó unitárius embert az jellemezte a múltban, és az jellemzi ma is, hogy kiindulópontja, feltétlen alapja az Istenben való őszinte, remegő, tiszta, alázatos hit és bizalom. De ezen a megingathatatlan alapon állva, életének célja, értelme, tartalma, központi törekvése, a jézusánitványi szellemben való szüntelen szeretetszolgálat.

Legyen ez a mai ünnepi óra mindannyiunk számára a lelki újjászületés áldott alkalmá. Legyen egyházunk továbbra is eszmények hordozója, öntudatos megvalósítója. Legyen ez az ünnepi ruhába öltözött ősi szent hajlék ezután is hegyen épített város, áldott világitótorony, amely a hívó, imádkozó ember felé szüntelenül szórja fényét, simogató melegét, vigasztalását, szeretetét és áldását. Legyenek áldottak mindazok akik ebben a templomban a mai ünnep áhítatában buzgó lélekkel imádkoztak.

Gondviselő Istenünknek legyen hálaadás, dicséret és dicsőítés, mindörökké. Amen.

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

SZOLGÁLÓ ÉLET: HŰSÉG ÉS FELELŐSSÉG

Mt 25, 14—15

Ahogy közeledünk az év végehez, úgy fokozódik bennünk a múltó idő okozta feszültség s tudatunk mélyéről egyszerre felszínre törnek létünk alapkérdései: honnan, miért, merre? A kérdések ma kettős síkon hatnak: egyéni és közösségi életünk vonatkozásában. A válaszkérésnek az ad időszerűséget, hogy advent időszakában vagyunk, amikor a várakozás és reménység nyitottabbá és egyben fogékonyabbá tesz mindazok iránt, ami jövőnket hordozza és beteljesülést ígér. Mint hit- és lelkiközösség, unitárius egyházunk zsinati főtanácsát tartja, amikor odaáll a történelem és Isten színe előtt a megmértetés mérlegére, hogy számot adjon hitéről és szeretetéről, hűségéről és szolgálatáról. A számotadás azonban, ha az elvégzett munkára tekint is, mégis a jövő felé fordul, mert a múltnak mint örökségnek s a jelennek mint feladatnak a jövő reménysége és a várakozás hite ad értelmet és célt.

Ezért választottam beszédem alapgondolatául a mindannyiunk által jól ismert talentumok példázatát. Az evangélista helyezte ezt a példázatot a végső időről szóló beszéd összefüggésébe, amely az ember elé a várakozást, mint készenlét következményét állítja, mert érezte, hogy a jövő felé fordulás nem lehet tétlen időtöltés, a reménység nem béníthatja meg az ember szellemi-lelki erőit. Mindennek csak úgy van értelme, ha a várakozás cselekvő tartalmat nyer a reánk bízottak okos és hűséges felhasználásában és az értük vállalt felelősségben.

A példázat az embert lelki-szellemi viszonyulásaiban a szolgák alakjaiban jelenti meg, akiknek gazdájuk távollétében saját megítélésük és józan belátásuk

szertint kell cselekedniök. Milyen találóan fejezi ki ez a kép a mi élethelyzetünket. Tudjuk, hogy Isten mindig jelen van lelkiismeretünkben és ismeri minden gondolatunkat és cselekedetünket. Mi azonban jelenlétét csupán a hit erején keresztül fogjuk fel, és ritkán látjuk a közvetlen megértés tisztaságával. Isten jelenléte ugyanis nem annyira nyilvánvaló, hogy megbónítsa az akarat szabad erőfeszítéseit, vagy mint a gazda szeme félelemmel töltse el még a rest szolgát is. Eláshatjuk talentumainkat anélkül, hogy figyelmeztetését hallanánk. Így erkölcsi szabadságunk és felelősségünk érintetlen marad. Igaz, vannak nyugodt és elmélyült pillanataink, amikor Isten valóságát, olyan közelinek érezzük, hogy ebben a közelségben szinte feloldódik emberi személyiségünk, s alacsonyrendű vágyainkat teljesen alárendeljük az ő magasabb rendű akaratának. De általában mégis „úgy van ez, mint az az ember, aki útra akarván kelni, előhivatá az ő szolgáit“; egy időre magunkra hagy, hogy kipróbálja hitünk őszinteségét és akaratunk szilárdságát.

A példázat különleges figyelmet szentel annak, amit kaptunk, ki-ki „az ő erejéhez képest“. Isten, az erkölcsi kötelesség és felelősség különböző változatait adta az embernek, mindenkinek olyant, ami a legjobban talál képességeihez, vagy amelyik a legalkalmasabb szellemi erőinek kifejlesztésére. Senkire sem bíz olyan feladatot, amelyet nem volna érdemes megkísérélni, és senkinek sem ajánlékoz csupán játékot, amelynek teljesítése ne követelne odaadást és megfontolást. Mindenikünknek komoly kötelességeink vannak, teljesítjük az éberség, a felelős döntés és önmegtágadás gyakorlatát követeli tőlünk; kötelességek, melyeknek megvalósítására alkalmasak vagyunk és megfelelő elvégzésükért felelősséggel tartozunk.

Van azonban egy különbség a mi helyzetünk és a példázatban feltételezett eset között. Nincsenek olyan természetes adottságaink, amelyeket ne kaptunk volna, és tehetségeink, amelyek ne lennének talentumok, hogy okosan és hűséggel használjuk fel. De milyen szabály vagy részesedési elv határozza meg ezek szétosztását? Miért kap az egyik ember sokat, míg a másik keveset a képességekből? Miért foglal el az egyik kiemelkedő helyet a világtörténelemben, míg a másíknak az a fogsra, hogy keményen dolgozzék és szenvedjen névtelenül?

A példázat nem akarja megoldani ezeket a kérdéseket, de azt a meggyőződést sugallja, hogy igazságos arány áll fenn a különböző lelki ajándékok és a kötelességek között, és hogy bármilyen hivatást is kell betöltenünk az életben, ahhoz megfelelő értékű talentumot kaptunk. Ha pedig ezt elmulasztjuk, sikertelenségünk oka nem balszerencsés részesedésünk, hanem bűnös hanyagságunk. Tehát nem szerencsénk, hanem hozzáállásunk megváltoztatására van szükség. Annak felismerésére, hogy amikor vágyainkat és céljainkat alárendeljük az isteni akaratnak, megnyugvás és összhang fogja életünket betölteni. A végtelen Bölcsesség mindent elrendez, és megtanulhatjuk Pál apostollal, hogy még gyengeségeink és hibáink is szükségesek a rend igazi egyensúlyához és hozzájárulhatnak a lélek erejéhez és teljességéhez. Ha ezt át tudjuk érezni, megmentődünk attól, hogy erőinket gyümölcstelen és elégedetlenkedő álmokra pazaroljuk és nem fogunk életünk felett szüntelenül keseregni, vagy éppen mások helyzete miatt cinikus elégedettséget érezni.

Ahogy an Isten felruházott minket különböző adományokkal és kötelességeinket arányosan kiosztotta, éppen úgy megítélni sem eredményeink nagysága és változatai alapján fog. hanem hűségünk szerint, ahogyan képességeinket valóra váltjuk. A példázat három szolgája közül kettő egyenlő szorgalmat mutatott a reájuk bízott pénz megsokszorozásában, és bár az egyik eredetileg több mint kétszer nagyobb összeget kapott s ez a különbség munkájuk után is fennmaradt, ugyanazt az elismerést és dicséretet kapta mind a kettő: „menj be a te Uradnak

örömébe“. A kifejezés feltehetően utalás a gazda hazaérkezése alkalmával rendezett ünnepi vacsorára, amelyen a hűséges szolgák is részt vesznek.

A „kevesen voltál hű“ szavakra külön oda kell figyelnünk. Az, aki a legszélesebb munkamezőt kapta lehetőségként és megbízatásként, gazdája szemében csupán keveset teljesített. Az isteni nézőpontból tekintve milyen kicsinek és jelentéktelennek tűnik a legnagyobb emberi megvalósítás. A legnagyobb elismerés, amit ember nyerhet az isteni igazságszolgáltatás előtt az, hogy „hű volt a kevésen“. A legegyszerűbb, nehéz munkát végző felebarátunk ugyanazt fogja elnyerni, és velünk együtt ül asztalhoz Annak jelenlétében, aki előtt mindenki, „aki magát felmagasztalja, megaláztatik“. Ugyanakkor senki se érezze magát hátrányos helyzetben, amiért eredményei kisebbek. Ő is egy részt foglal el az isteni akarat érvényesülésének mezején, és ha hűségesnek bizonyul a neki adott kevés gyarapításában, sokra fog megbízatást nyerni, és habár észrevétlenül él embertársai körében, ugyanabban a szeretetben és örömben fog részesülni.

Hinnünk kell abban, hogy mindannyiunkat az egy Isten gondviselése öleli át és mindenikünk életének be kell töltenie az isteni valláserkölcsei világerend valamely célját. És függetlenül attól, hogy magasan vagy a'acsonyan állunk-e az emberek által látható illetmény skáláján, ugyanaz a szeretetteljes jóváhagyás kíséri jószágunkat és hűségünket. Ezért többé nem dicsekednünk vagy panaszkodnunk kell, hanem a legmagasabban álló öltözzék az alázatosság pa'ástjába, ami a legszebb díszé még a legnagyobb tehetségnek is, és a legalacsonyabb tartsa meg azt a szelid méltóságot, amely sohasem szűnik meg tiszteletet parancsolni.

A szolgák közül a harmadikat hűtlensége miatt vonta felelősségre a visszatért gazda, mivel elásta a kapott talentumot. Próbáljuk csak helyesen értelmezni vétkének természetét. Ura nem azért dorgálta és büntette meg, amit tett, hanem annak elhanyagolásáért, amit meg kellett volna tennie. A hűtlen szolga tehát nem azokat képviseli, akik roppant nagy bünt követtek el, hanem azokat, akik elszalasztották a hasznosság alkalmait és tunyaságukban elpazarolták munkálkodásuk óráit. Mindebből azt kell megtanulnunk, hogy a keresztény élet nem egyszerűen a bűnöktől való tétlen tartózkodás, hanem a jóság alkotó lelkülete, amely az embert cselekvésre serkenti és hangos figyelmeztetéssel kopog a tunya és közömbös szívének ajtaján.

Nem véletlen tehát, hogy ez a szolga csak egy talentumot kapott. De nézük csak milyen mentséget hoz fel magatartása igazolására: „Uram, tudtam, hogy te kegyetlen ember vagy, aki ott is aratsz, ahol nem vetettél... ezért félvén, elmentem és elástam a te talentumodat a földbe, íme megvan, ami a tied.“ Milyen kevés szeretet van ebben a válaszban. És mindig ez a helyzet, ah a szeretet hiányzik egy teljesen hamis szemlélet lesz uralkodóvá. Természetünk lusta és önző része előtt a kötelesség úgy jelentkezik, mint kemény és hálátlan feladat. Mi hasznunk belőle, kérdezzük, ha megkíséreljük a jézusi tanítás szabályai szerint élni? Csúcsai megközelíthetetlenek, tisztasága az angyaloknak való, szigorú alapelveit talán csak Isten országában lehetne alkalmazni.

Megszólal-e bennünk valami, ami azt mondja, hogy ez az érvelés nemcsak téves, de veszélyes is lelki életünkre és jövőnkre nézve. Engedjük beszélni szívünkben a szeretet szavát, s az állandó kötelességek egyszerre elveszítik kemény vonásaikat és látni fogjuk, hogy minden kereszt magában hordozza a végső diadalt is. Isten nem sikert kér tőlünk, hanem hűséget, nem látványos eredményeket, hanem a szeretet állandóságát. Boldog az az ember, akiről igazán el lehet mondani, hogy mindent megtett, amit meg kellett tennie. Mindenikünknek van kötelessége, amit el kell végeznünk. És bár sokszor verejtékezve küszködünk, Isten sohasem állít elénk kikerülhetetlen akadályokat, hanem elfogadja drága értékünként szívünk áldozatát és akaratához való őszinte ragaszkodásunkat.

Amikor ezt a mentséget alkalmazzuk, nem általában magatartásunkra, hanem néhány sajátos helyzetére életünknek, milyen gyakran védekezünk azzal, hogy alkalmatlanok vagyunk. Valóban védekezhetünk egészen más szellemben, mint ahogy a rest szolga tette, és alkalomadtán okos meglátás is lehet erőnket másra tartalékolni, mint ahogy az adott helyzet és feladat éppen megköveteli. De vajon, a legtöbbször nem önámítás húzódik-e meg a mentség keresésben? Nincs-e erősebb indok a mentség mögött, ami szégyenli megmutatni igazi arcát?

Legyünk becsületesek magukkal szemben és ha a restség és közömbösség visszatart a kötelesség teljesítésétől, ne próbáljunk a felelősség alól kibújni, és áthárítani azt teremtő Istenünkre, mint urára a hűtlen szolga. Ha őszintén nevén nevezzük alkalmatlanságunkat, rájövünk, hogy ha tízezer talentumunk volna is, azért lennénk mégis alkalmatlanok, mert erőnk, látásunk, bölcsességünk nem kötődik a magasabb rendű élettel való közösséghez. De aki elhívott minket, hogy beszéljünk és dolgozzunk, nem hagy magunkra. Amint megérezzük, hogy önmagunkban semmit sem tehetünk, megtapasztaljuk, hogy vele bármit elvégezhetünk. Erő és hatalom van az elkötelezett lélek beszédében és cselekedetében, és a szegénység, amely mindenét Istennek szentelte, gazdaggá lesz lelki értékekben.

Végezetül lássuk a rest szolga fölött kimondott ítéletet. Ha félt attól, hogy ő maga kamatoztassa a rábizott pénzt, átadhatta volna másoknak, akik szép eredményt tudtak volna felmutatni. Ha őszintén bizalmatlanok vagyunk saját erőnkkel és képességeinkkel szemben, mindig találunk olyanokat, akik bölcsességük és tapasztalatuk által segíthetnek nekünk egy talentumunk felhasználásában. De ha gonoszok és restek vagyunk, mint a harmadik szolga, nem marad más, minthogy az egy talentumot is elveszik tőlünk és annak adják, aki hűségét már bebizonyította. Az alkalmak, amelyeket nem használtunk fel, elszállnak és mindörökre elveszítjük azokat. Az értelem, amely nem ismeri a gondolkodás feszültségét, eltompul. A lelkiismeret önmegtágadás nélkül közönybe süllyed. A vallásosság, amely saját vágyainknak kielégítését keresi, formalizmussá merevedik. Minden képességre, szellemi adottságra ez a törvény van felírva: „akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van“. És a hasznot nem hozó szolgát kivetik a külső sötétségre, hogy sirassa saját hibájának következményeit.

Úgy-e mi nem szeretjük a léleknek ezt a sötétségét? De lehet-e másképpen? Várhatjuk-e, hogy lássunk, ha becsukjuk a szemünket? És hihetjük-e, hogy a bölcsesség, igazság, jóság és szeretet, mind a miénk lesz, ha elássuk azokat a földbe? Istenországa nem az a hely, ahol a rest, a gondatlan, az önelégült kritikátlan gyöngédségben foglalnak helyet, hanem azoké, akik kimagasló szellemi-lelki értékeket mutatnak fel: a tisztánlátó hité, az alázatos buzgóságé, a komoly gondolkodásé, az önmegtágadó igazságé és a teljes szereteté. Azoké, akik jól ismerik a megterhelés erőfeszítését és a kötelességek nehézségeit. Ők fogják hallani az elismerés boldog szavait: „jól van, jó és hű szolgám!“

Szeretnénk-e meghallni az elismerés és jóváhagyás szavait egyéni és közösségi életünk egy évének számbavételekor? Ha igen, úgy tegyünk fogadalmat, hogy számadásunk elkötelezés lesz, mert mi a jövőt akarjuk s reménységünket az élő Istenbe vetjük. Megvalljuk és éljük hitünket, őseink drága örökségét, jelenünket megtartó és alakító erejét a léleknek. És vállaljuk kötelességeinket, amelyeket reánk bízott az élet Ura, hivatássá próbálván szépíteni betöltésüket. Okosan és hűségesen megsokszorozzuk szeretetünk és szolgálatunk talentumait a többre bízott reménységével, és szent felelősséggel önmagunkért, népünkért és egyházunkért. Amen.

„AZ PEDIG AZ ÖRÖK ÉLET...”

Jn 17,3

Dávid Ferenc emlékét nemcsak a történetírás tartja számon, hűen őrzi azt követőinek hálás kegyelete is. Kevés olyan konfirmált unitárius van, aki ne tudná, hol született, tanult, ne hallott volna könyveiről, kivételes szónoki képességéről, a hitvitázó teológus nagy tudással párosuló ritka emberségességéről.

Reformációjának diadala ma is büszkeséggel tölt el, valahányszor minden év novemberében mártírhaláláról megemlékezünk. Azt azonban kevesen tudják, hogy valamennyi bibliai vers közül a beszédem alap gondolatául választott volt Dávid Ferenc számára a legkedvesebb. Csak munkásságának avatott ismerői tartják számon, hogy a nagy reformátor ezt a jézusi tanítást idézte a legtöbbször írásaiban, s megkülönböztetett figyelemben részesítette. Ennek ismeretében — úgy gondolom —, a belemagyarázás különösebb veszélye nélkül tekinthetjük e jánosí verset Dávid Ferenc teológiai és reformátori hitvallásának. Ha ő vissza is utasítaná ezt az önkényeskedést, e bibliai vers mindenképpen közelebb vihet bennünket első püspökünk lelkiségének megismeréséhez, reformációjának a külső eseményeken túlmutató megértéséhez.

Dávid Ferenc legkedvesebb bibliai verse önmagában is teológiai telitalálat. Két olyan lényeges teológiai alapfogalmat kapcsol össze, mint az istenismeret és az örökélet. Tömör, merész kijelentést hordoz, rendkívüli határozottsággal egyenlőségi jelet tesz e két fogalom közé: „Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent...” Mielőtt megpróbálnánk „megfejtetni”, miért szerethette annyira Dávid Ferenc e verset, gondolom, nem ártana e két lényeges fogalmat külön-külön közelebbről is megvizsgálni.

Az istenismeret a mindenkori vallás alapja. Istent kijelentése nyomán ismerjük meg és a róla alkotott bármilyen kezdetleges vagy akár téves fogalom nélkül nem beszélhetünk vallásról. Isten megismerése a vallásos élet kiindulópontja, alapja és a vallás fejlődésének állandó és legfontosabb mozgatórugója. Isten ismerete mindig túlmutat önmagán: minden további tudásunk forrása és összegező kerete. Az a kép, melyet az ember önmagának Istentől alkot, magába foglalja a világról, az életéről, önmagáról kialakult hitét is, s mint ilyen a világhoz való viszonyulásának, rendeltetésének és hivatásának, erkölcsének is a meghatározója.

Az örökélet a vallás végső célja. Az üdvösség, Isten „színről-színre” való megtapasztalása, az emberi élet célhoz érése, beteljesedésének öröme és boldogsága kapcsolódik e számunkra még mindig nem eléggé tisztázott fogalomhoz. Az örökélet különböző néven és formában minden vallásban az a legfőbb jó, amelyet az ember elérhet és birtokolhat.

Az alap, Isten megismerése és a cél, az örökélet között bontakozik ki és helyezkedik el a tulajdonképpeni vallás: Isten imádása szóban és cselekedetben, az imádság és az erkölcs világa. A vallás nem más, mint az Isten megismerésétől a vele való teljes közösség vezető út bejárása.

Az istenismeret és örökélet fogalmainak e fontossága nyilvánvalóvá teszi, hogy a vallás nagy személyiségei, előbbvivői azok voltak, akik új, magasabb rendű Isten-ismerettel ajándékozták meg az emberiséget. E próféták, Isten küldöttei azért gyakorolhattak mindenki másnál nagyobb hatást az emberiség életére és fejlődésére, mert az új Isten-ismerettel együtt újrafogalmazták az erkölcsi lét alapszabályait is, az emberi rendeltetést és hivatást s ezzel évszázadokra vagy